

УДК 159.9:355.357:342.7

Юрій ПОПИК

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри базової загальновійськової підготовки,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0003-4944-0560>
e-mail: popkyu@khmnu.edu.ua

Яніна ПОПИК

викладач,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0009-0006-0112-4568>
e-mail: kurulyk27061995@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ

Стаття присвячена проблемі психологічної підтримки та законодавчого забезпечення реабілітації ветеранів, які повертаються до мирного життя після участі у військових діях.

У сучасних умовах питання реабілітації ветеранів набуває особливого значення, адже йдеться не лише про фізичне відновлення, а й про психоемоційний стан, соціальну адаптацію та забезпечення правових гарантій.

Автор аналізує основні виклики, з якими стикаються ветерани: посттравматичні стресові розлади, труднощі інтеграції у цивільне середовище, потреба у професійній перекваліфікації та відновленні соціальних зв'язків.

Значну увагу приділено ролі психологічної підтримки як ключового чинника успішної реабілітації, що включає індивідуальне консультування, групову терапію, роботу з сім'ями ветеранів та створення програм психосоціальної підтримки.

Окремий розділ статті присвячено законодавчому забезпеченню процесу реабілітації, розглядаються чинні нормативно-правові акти, які регулюють соціальний захист ветеранів, а також міжнародний досвід реабілітаційних заходів.

Автор підкреслює необхідність удосконалення законодавчої бази, зокрема гармонізації українських норм із європейськими стандартами, розширення доступу до медичних і психологічних послуг, а також створення ефективних механізмів контролю за реалізацією прав ветеранів.

У статті наголошується на важливості міждисциплінарного підходу, що поєднує психологічні, соціальні та правові аспекти. Такий підхід дозволяє забезпечити комплексну підтримку ветеранів, спрямовану на відновлення їхнього психоемоційного стану, підвищення якості життя та інтеграцію у суспільство. Зроблено висновок, що ефективна реабілітація можлива лише за умови тісної співпраці державних органів, громадських організацій, психологів та юристів, а також за активної участі самих ветеранів у процесі відновлення.

Ключові слова: ветерани; реабілітація; відновлення; психологічна підтримка; законодавче забезпечення; психоемоційний стан; інтеграція.

Yurii POPYK, Yanina POPYK

Khmelnyskyi National University

PSYCHOLOGICAL SUPPORT AND LEGISLATIVE PROVISION OF REHABILITATION OF VETERANS

The article is devoted to the problem of psychological support and legislative support for the rehabilitation of veterans who return to civilian life after participating in military operations.

In modern conditions, the issue of veteran rehabilitation is of particular importance, as it concerns not only physical recovery, but also psycho-emotional state, social adaptation, and ensuring legal guarantees.

The author analyzes the main challenges faced by veterans: post-traumatic stress disorder, difficulties in integrating into the civilian environment, the need for professional retraining and restoration of social ties.

Considerable attention has been paid to the role of psychological support as a key factor in successful rehabilitation, including individual counseling, group therapy, work with veterans' families, and the creation of psychosocial support programs.

A separate section of the article is devoted to the legislative support of the rehabilitation process, considering the current regulatory legal acts that regulate the social protection of veterans, as well as international experience in rehabilitation measures.

The author emphasizes the need to improve the legislative framework, in particular, harmonizing Ukrainian norms with European standards, expanding access to medical and psychological services, as well as creating effective mechanisms for monitoring the implementation of veterans' rights.

The article emphasizes the importance of an interdisciplinary approach that combines psychological, social and legal aspects. Such an approach allows for comprehensive support for veterans aimed at restoring their psycho-emotional state, improving their quality of life and integrating them into society. It is concluded that effective rehabilitation is possible only with close cooperation between state bodies, public organizations, psychologists and lawyers, as well as with the active participation of veterans themselves in the recovery process.

Key words: veterans; rehabilitation; recovery; psychological support; legislative support; psycho-emotional state; integration.

<https://doi.org/10.31891/PT-2026-1-16>

Стаття надійшла до редакції / Received 03.02.2026

Прийнята до друку / Accepted 18.03.2026

Опубліковано / Published 26.03.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Попик Юрій, Попик Яніна

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Проблема реабілітації військовослужбовців та ветеранів, які зазнали фізичних і психологічних травм є однією з найважливіших у сучасному суспільстві. Масштаби воєнних конфліктів та їхній вплив на здоров'я учасників бойових дій зумовлюють необхідність особливого

підходу щодо відновлення їх фізичного, психічного та соціального потенціалу.

У процесі повернення військовослужбовців до мирного життя ключовим завданням постає здійснення психологічної реабілітації. Недостатність або відсутність своєчасної кваліфікованої психологічної підтримки може зумовити суттєві деструктивні наслідки як для самих учасників бойових дій та їх сімей, так і для суспільства загалом.

Аналіз досліджень та публікацій

Науковці приділяють значну увагу психологічній реабілітації військових. Так Л. Моргай підкреслює важливість індивідуальних проблем відновлення, що враховують особливості бойових травм. Як зазначає український дослідник О. Кузьменко, реабілітація військових має розглядатися як комплексний процес, що включає медичні, психологічні та соціальні заходи, спрямовані на відновлення здоров'я та інтеграцію у мирне життя. Є. Костишин та Ю. Щевців висвітлили особливості реалізації ветеранського розвитку в Україні. Д. Романовська аналізує діяльність психологічних служб у закладах освіти та соціальних установах, які працюють із дітьми та сім'ями військових, наголошуючи на необхідності комплексної підтримки. І. Бурлакова та О. Самойлов описують соціально-психологічну реабілітацію як основний чинник повернення ветеранів до активного життя.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у аналізі особливостей психологічної підтримки та законодавчого забезпечення реабілітації ветеранів.

Виклад основного матеріалу

За даними ВООЗ близько 30% ветеранів у світі стикаються з психологічними проблемами після участі у бойових діях. В Україні за оцінками МОЗ понад 25% військовослужбовців потребують довготривалої психологічної підтримки після повернення із зони бойових дій [3].

Реабілітація – це комплекс заходів, яких потребує особа, яка зазнає або може зазнати обмеження повсякденного функціонування внаслідок стану здоров'я. Її мета полягає у досягненні або підтриманні оптимального рівня функціонування людини у її середовищі [1].

Законодавче забезпечення реабілітації ветеранів в Україні ґрунтується на комплексі нормативно-правових актів, що визначають їхній правовий статус, гарантії соціального захисту та механізми

надання допомоги. Базовими документами є Конституція України, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», які закріплюють право ветеранів на медичну, психологічну та соціальну підтримку [1; 2].

Важливу роль відіграє діяльність Міністерства у справах ветеранів України, створеного для координації державної політики у сфері реабілітації та інтеграції ветеранів. Окремі постанови Кабінету Міністрів деталізують порядок реалізації програм соціального захисту, включно з питаннями фінансування та організації реабілітаційних заходів. Державна стратегія розвитку системи реабілітації в Україні (2021) орієнтує на створення сучасних центрів реабілітації для військових та ветеранів.

Водночас сучасні виклики зумовлюють потребу у вдосконаленні законодавчої бази, зокрема гармонізації її з міжнародними стандартами.

Так, до прикладу, у США діють спеціальні програми для ветеранів (Veterans Affairs), які включають когнітивно поведінкову терапію, групові заняття та підтримку сімей. У Великій Британії функціонує програма «Combat Stress», яка надає психологічну допомогу військовим із посттравматичним стресовим розладом. В Ізраїлі створено протоколи кризової психологічної допомоги для військових та цивільних, які постійно перебувають у зоні бойових дій [8].

Психологічна допомога відіграє ключову роль у подоланні посттравматичних стресових розладів, відновленні емоційної рівноваги та формуванні стійкості особистості. Вона має бути спрямована як на самих ветеранів, так і на членів їхніх сімей та включати такі напрямки:

- формування психологічної стійкості військовослужбовців;
- надання високоякісної допомоги під час служби та після повернення з фронту;
- роботу мобільних груп психологічної підтримки, що діють у багатьох містах України, гарячі лінії підтримки та групи психотерапевтичної допомоги для ветеранів та їх сімей [5].

Реабілітація не завершується консультацією чи курсами, а потребує постійного середовища, де є можливість реалізувати себе й відчувати власну значущість, приймати участь у культурних та спортивних заходах, розвивати ветеранські клуби і спільноти, долучатися до громадських проєктів, волонтерства чи наставництва для молоді.

Для того, щоб ефективно та вчасно сприяє відновленню фізичного та психічного здоров'я, забезпечувати соціальну інтеграцію,

професійну адаптацію ветеранів та активну участь у житті суспільства, в Україні досі бракує психологів і психотерапевтів, які мають глибокі знання про посттравматичний стресовий розлад, бойові травми та особливості військового досвіду.

Таблиця 1 узагальнює основні напрямки та завдання психологічної реабілітації військовослужбовців.

Таблиця 1

Напрямки та завдання психологічної реабілітації

Напрямки	Основні завдання
Діагностика та оцінка стану	<ul style="list-style-type: none"> – визначення характеру й ступеня нерво-психологічних розладів; – виявлення індивідуальних особливостей реагування на травму; – вивчення динаміки психічних станів; – діагностика функціонального стану фізіологічних систем
Зняття психоемоційного напруження	<ul style="list-style-type: none"> – усунення дратівливості, страху, тривожності; – використання психотерапевтичних, медичних, біологічних, соціотерапевтичних та педагогічних методів
Корекція та відновлення	<ul style="list-style-type: none"> – регуляція порушених функцій організму; – корекція психофізіологічного стану (психофармакологія, психотерапія, фізичні методи); – формування оптимальної реакції на травму; – мобілізація особистості на подолання кризових станів
Розвиток особистісних якостей	<ul style="list-style-type: none"> – виховання вольових якостей; – формування усвідомленого ставлення до факторів ризику та їх усунення
Соціальна адаптація	<ul style="list-style-type: none"> – оптимальне вирішення психотравмуючої ситуації; – відновлення соціального статусу; – адаптація до умов середовища через соціальну активність; – використання організаційно-педагогічних методів
Професійна реабілітація	<ul style="list-style-type: none"> – оцінка фізичної, сенсорної та розумової працездатності; – проведення професійно-психологічної реабілітації; – професійна переорієнтація при втраті придатності; – орієнтація на продовження активної служби
Оцінка ефективності	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз результатів реабілітаційних заходів. – корекція програм у разі необхідності

Після повернення з війни ветерани часто стикаються з труднощами адаптації до цивільного життя, потребою знайти роботу, відновити стосунки в сім'ї, налагодити нові соціальні ролі та відчуття приналежності до суспільства.

Важливо створювати умови для працевлаштування ветеранів, забезпечувати доступ до освіти й перекваліфікації, розвивати програми наставництва та громадські ініціативи, які допомагають колишнім військовим відчувати себе потрібними й активними учасниками життя

громади, формувати позитивний образ ветерана в суспільстві з метою подолання ризику ізоляції та сприяння взаємній довірі між військовими й цивільними. Соціальна інтеграція поєднує психологічну підтримку з реальними можливостями для повноцінного життя після служби [5].

Підтримка сімей ветеранів є одним із обов'язкових напрямків діяльності фахівців, адже травматичний досвід війни впливає не лише на самих військових, а й на їх близьких. Родини часто стикаються з труднощами у спілкуванні, нерозумінням змін у поведінці ветерана, емоційним виснаженням та навіть вторинними травмами.

Законодавчі програми включають психологічні консультації, групи взаємодопомоги, освітні курси про особливості посттравматичних станів, а також соціальні гарантії, які зменшують фінансовий та емоційний тиск.

Формами психологічної підтримки та реабілітації ветеранів є індивідуальні консультації, які допомагають опрацювати травматичний досвід і знайти власні ресурси для відновлення.

Важливу роль відіграють групові заняття та тренінги в атмосфері довіри й взаєморозуміння, програми обміну досвідом та підтримки один одного, арт-терапія, музикотерапія, спортивні та фізичні активності, які знімають напруження й сприяють відновленню психоемоційного балансу.

Законодавче закріплення таких ініціатив дозволяє не лише підвищити якість допомоги, а й сформувати професійну спільноту, здатну реагувати на нові виклики.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Реабілітація військових і ветеранів є багатокомпонентним процесом, що потребує інтеграції медичних, психологічних і соціальних підходів. Статистичні дані підтверджують актуальність проблеми та необхідність розширення доступу до реабілітаційних послуг для військових і ветеранів. Український досвід у поєднанні із зарубіжними практиками є ефективним для комплексних програм, які включають індивідуальну та групову терапію, соціальну підтримку та законодавчі гарантії.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі ролі сім'ї та громади у процесі психологічної реабілітації ветеранів.

Література

1. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
3. Концепція розвитку системи реабілітації в Україні. Постанова Кабінету Міністрів України, 2021.
4. Моргай Л. А. Діяльність соціальних працівників у реабілітаційних закладах. Соціальна робота та психологія: освіта і наука, № 1. 2025. С. 60-63.
5. Корнієнко В. В., Шевяков О. В., Сергієні О. В. Соціально-психологічна реабілітація особистості : навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2023. 56 с.
6. Романовська Д. Д. Соціально-психологічна реабілітація в діяльності фахівців психологічної служби закладів освіти. *Психологічні засади збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Вінниця, 8-9 жовт. 2024 р.). 2024. С. 435-440.
7. Jones M. *Combat Stress and Veteran Mental Health in the UK*. London : Routledge, 2019.
8. World Health Organization. *World Report on Disability and Rehabilitation*. Geneva : WHO, 2021.

References

1. Zakon Ukrayiny «Pro status veteraniv viyny, harantiyi yikh sotsial'noho zakhystu». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
2. Zakon Ukrayiny «Pro sotsial'nyy i pravovyy zakhyst viys'kovosluzhbovtziv ta chleniv yikh simey». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
3. Kontsepsiya rozvytku systemy reabilitatsiyi v Ukrayini. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny, 2021.
4. Morhai L. A. Diialnist sotsialnykh pratsivnykiv u reabilitatsiynikh zakladakh. Sotsialna robota ta psykholohiia: osvita i nauka, № 1. 2025. S. 60-63.
5. Korniienko V. V., Sheviakov O. V., Serhiieni O. V. Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia osobystosti : navch. posibnyk. Dnipro : DDUVS, 2023. 56 s.
6. Romanovska D. D. Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia v diialnosti fakhivtsiv psykholohichnoi sluzhby zakladiv osvity. *Psykhologichni zasady zberezhennia mentalnoho zdorovia uchasykiv osvitnoho protsesu* : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (m. Vinnytsia, 8-9 zhovt. 2024 r.). 2024. S. 435-440.
7. Dzhons M. *Borot'ba zi stresom ta psykhhichne zdorov'ya veteraniv u Velykiy Brytaniyi*. London: Routledge, 2019.
8. Vsesvitnya orhanizatsiya okhorony zdorov'ya. *Vsesvitniy zvit pro invalidnist' ta reabilitatsiyu*. Zheneva: VOOZ, 2021.